

ברכות התורה

שמקרא בכורים (ע' קלב) אינו נמנה אחת עם הבאתן (ע' קכה) וספור יציאת מצרים (ע' קנז) עם אכילת הפסח (ע' נו):

מגילת אסתר שכחת העשין

מצוה טו. נראה לי כי דברי הרמב"ן צודקים בזה המקום, ולא ידעתי למה לא מנאה הרב אם לא חשב שמדרשם בזה הפסוק הוא על דרך אסמכתא בלבד אמנם עליו להביא ראיה:

ד) רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז

הלכה א

כשתקנו חכמים דברי תפלות אלו תקנו ברכות אחרות לברך אותן בכל יום אלו הן:

הלכה י

המשכים לקרוא בתורה קודם שיקרא קריאת שמע בין קרא בתורה שבכתב בין קרא בתורה שבעל פה נוטל ידיו תחלה ומברך שלש ברכות ואח"כ קורא ואלו הן: אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה, והערב נא יי' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך כל בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך יודעי שמך ועוסקי תורתך ברוך אתה יי' המלמד תורה לעמו ישראל, ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתך ברוך אתה יי' נותן התורה.

הלכה יא

בכל יום חייב אדם לברך שלש ברכות אלו ואחר כך קורא מעט מדברי תורה, ונהגו העם לקרוא ברכת כהנים, ויש מקומות שקורין צו את בני ישראל ויש מקומות שקורין שתיהן וקורין פרקים או הלכות מן המשנה ומן הברייתות.

ה) ספר החינוך פרשת עקב מצוה תל

וכל שאר הברכות כולן הן מדרבנן, חוץ מאחת שהיא מן התורה, וכן הוא מפורש בגמרא בברכות [כ"א ע"א] והיא ברכת התורה לפניה, גם הרמב"ן ז"ל יחשוב אותה מצות עשה בפני עצמה. והענין הזה שחייבנו האל ברוך הוא ברכה בקריאת התורה לפניה ובמזון לאחריו, מן הדומה שהטעם לפי שהוא ברוך הוא לא ישאל מן החומר לעבדו ולהודות בטובו רק אחר שיקבל פרס ממנו, כי החלק הבהמי לא תכיר בטובה רק אחר ההרגש. אבל קריאת התורה שהוא חלק השכל, והשכל יודע ומכיר וקודם קבלת התועלת יבין אותו, על כן יחייבנו האל להודות לפניו קודם קריאת התורה. ומודה על האמת ימצא טעם בדברי.

מנחת חינוך פרשת עקב מצוה תל

ומביא הרה"מ"ח עוד ברכה מה"ת היינו בה"ת כדעת הרמב"ן שחישיב בה"ת למ"ע וכן הסכימו הרבה ראשונים וג"כ מה"ת לומר לפי צחות הלשון איזה שבח על נתינת התור' הק' רק חז"ל תקנו נוסח הברכה ותקנו שנים או שלשה ברכות לכל מר כדאית לי' ע' בש"ע ס' מ"ז ובב"י ובראשונים ועי' בשו"ת ש"א. ודעת הר"מ דהוא רק מדרבנן ע' באחרונים שהאריכו בזה. ומצוה זו אינה מחויבת רק אם רצה ללמוד מ"ע עליו לברך

ו) קרית ספר הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יב

ברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו ולהרמב"ם ז"ל שאינו מונה אותה מצוה בפני עצמה נראה דהיא בכלל מצות תלמוד תורה ולהכי לא באה במנין אבל היא מדאורייתא

ז) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

סימן מז

סעיף א

ברכת התורה, צריך לזיזרה בה מאד.

א) ברכות דף כא עמוד א

אמר רב יהודה: מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה - שנאמר: ואכלת ושבעת וברכת. מנין לברכת התורה לפניה מן התורה - שנאמר: כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו. אמר רבי יוחנן: למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר, וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל וחומר; ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר: ומה מזון שאין טעון לפניו - טעון לאחריו, תורה שטעונה לפניה - אינו דין שטעונה לאחריה; וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל וחומר: ומה תורה שאין טעונה לאחריה - טעונה לפניה, מזון שהוא טעון לאחריו - אינו דין שיהא טעון לפניו. איכא למפרך: מה למזון - שכן נהנה, ומה לתורה - שכן חיי עולם! ועוד, תנן: על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו! תיובתא.

ב) ברכות דף יא עמוד ב

אמר רב יהודה אמר שמואל: השכים לשנות, עד שלא קרא קריאת שמע צריך לברך, משקרא קריאת שמע אינו צריך לברך, שכבר נפטר באהבה רבה. אמר רב הונא: למקרא - צריך לברך, ולמדרש - אינו צריך לברך; ורבי אלעזר אמר: למקרא ולמדרש - צריך לברך, למשנה - אינו צריך לברך; ורבי יוחנן אמר: אף למשנה נמי צריך לברך, [אבל לתלמוד אינו צריך לברך]. ורבי אמר: אף לתלמוד צריך (לחזור ולברך) [לברך]; דאמר רב חייא בר אשי: זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי פרקין בספרא דבי רב, הוה מקדיים וקא משי ידיה וברך, ומתני לן פרקין. מאי מברך? אמר רב יהודה אמר שמואל: אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה. ורבי יוחנן מסיים בה הכי: הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך, ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל. ורב המנונא אמר: אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה ה' נותן התורה. אמר רב המנונא: זו היא מעולה שבברכות. הלכך לימרינהו לכולהו.

ג) השגות הרמב"ן לספר חמנוות לרמב"ם שכחת העשין

מצוה טו שנצטוונו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתתו תורתו אלינו והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם ננחל חיי העולם הבא. וכאשר נצטוונו בברכה אחר כל האכילה כן נצטוונו בזו. ובשלישי שלברכות (כא א) אמרו מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שני' כי שם יי' אקרא הבו גודל לאלהינו. ורצה ללמוד ברכת המזון לפניו שיהיה מן התורה ק"ו מזה. אמרו ומה תורה שאינה טעונה ברכה לאחריה טעונה לפניה מזון שטעון לאחריו אינו דין שטעון לפניו. והשיבו על זה מדרך הפירוט מה לתורה שכן חיי עולם. ועוד תנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו. וחפצם בזה שכיון שבעל קרי אינו מברך לפניו במזון והוא מברך לאחריה נלמוד שברכה לאחריו בלבד היא מן התורה ולפיכך אינה בטלה מפני תקנתם בטביל' בעלי קריין ושמע מינה דקל וחומר פריכא הוא. והעולה מזה שברכת התורה לפניה מצות עשה דאורייתא. ובגמרא דבני מערבא (רפ"ז) אמרו כתוב בתורה ברכה לפניה ואין כתוב בה ברכה לאחריה מה כתוב בה לפניה כי שם יי' אקרא הבו גודל לאלהינו כתוב במזון ברכה לאחריו אין כתוב בו ברכה לפניו מה כתוב בו לאחריו ואכלת ושבעת וברכת את יי' אלהיך ומנין ליתן את האמור בזה לזה וכו'. מכלל זה מתבאר שהברכה הזו מן התורה. ואין ראוי למנותה מצוה אחת עם הקריאה כמו

ולענ"ד נראה שאין צורך לזה אלא דברכת וצונו לעסוק בדברי תורה היינו כמו שאר ברכת המצות וצריך לומר וצונו משא"כ ברכת אשר בחר בנו לא דמי לברכת המצות אלא לברכת ההודאה שמברכין על ענייני עולם הזה שהוא חיי שעה וכ"ש שיש לברך בכל יום ברכת הודאה על קבלת התורה שהיא חיי עולם, והשתא אתי שפיר דהנך אמוראי לא פליגי כלל דשמואל דאיירי במי שמשכים לשנות לא הוצרך לפרש אלא ברכת וצונו לעסוק מוסיף על ברכת אשר בחר בנו שהיא ברכת הודאה שחייב כל אדם לומר בהשכמה על קבלת התורה אפילו אם אין דעתו ללמוד והיינו כדרב המנונא ואפשר נמי דשמואל נמי אית ליה דרבי יוחנן דאומר והערב נא אלא שלא הוצרך להאריך בזה לפי שמטבע הברכה היה ידוע להם ולא בא לחדש אלא עיקר הדין דהשכים לשנות. והשתא אתי שפיר נמי הא דאמרינן הלכך נימרינהו לכולהו לפי שאין כאן מחלוקת כלל ומש"ה לא הוי כברכה שאינה צריכה. ולפי"ז יש ליישב ג"כ כוונת התוס' בד"ה שכבר נפטר כו' עד הלכך נימרינהו לכולהו שכבר כתבתי שהוא לשון מיותר אבל למאי דפרישית אתי שפיר, משום דלכאורה הוי משמע מסברא לחלק בין הברכות דברכת אשר בחר בנו שהיא ברכת הודאה סגי בפעם אחת לכל היום כמו שאר ברכות הודאות שאומרים בשחר משא"כ ברכת וצונו לעסוק שהיא כמו ברכת המצות ס"ד שצריך לחזור ולברך בכל פעם כשהפסיק בינתיים כמו בשאר ברכת המצות דסוכה ותפילין וציצית ובאמת אין נראה להתוס' לחלק בכך והיינו מדקאמר בגמרא הלכך נימרינהו לכולהו משמע דכולהו בהדי הדדי שייכי ומש"ה מסקו התוספות דאין צריך לחזור ולברך כלל משום דלא דמי להנך מצות כדמסיק הר"י, כן נראה לי נכון ודוק היטב:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן ג

ויש מקום לומר דשתי הברכות הם על שני הדברים ברכת לעסוק בדברי תורה היא על המצוה ללמוד וברכת אשר בחר היא הודאה על המתנה החשובה שנתן לנו התורה, ומטעם זה בקריאת התורה שמצד הברכה על עשיית המצוה כבר יצא במה שבירך בבקר מברך רק אשר בחר שהיא הברכה על החשיבות שרק זה חייבו עוד הפעם להודות ברבים כשחייבו לקרא בצבור.

...ומה שמכריח לומר דאיכא חיוב ברכה בשביל החשיבות להודאה לבד חיוב שבשביל עשיית המצוה, הוא מהא דכתב הרמב"ם שם בהי"א בכל יום חייב אדם לברך שלש ברכות אלו ואם הוא רק מצד עשיית המצוה אין שייך לומר שהחיוב הוא על הברכות בכל יום אלא לומר שבכל יום חייב ללמוד וממילא יתחייב בהברכות כיון שחייב לברך קודם הלמוד כדכתב לעיל מזה בה"י. וכמו שלא כתב בכל יום חייב לברך להניח תפילין, משום דהחיוב הוא שניח תפילין וממילא מחוייב לברך משום שעל כל מצוה צריך לברך קודם העשיה, אלא הוא משום דבברכות התורה סובר שיש חיוב לברך מצד הברכה עצמה להודות על המתנה החשובה אף שלא מצד מצות הלמוד. ומה שהרמב"ם סובר שצריך לקרות מעט תיקף אחרי הברכות וכתב הכ"מ כ"י שלא להפסיק בין ברכתה לעשייתה, הוא בשביל ברכת לעסוק בדברי תורה שהוא בשביל קיום המצוה כדבארתי לדידיה.

...אבל הוא משום דשני ענינים הם דמן התורה הוי החיוב רק להודות על המתנה החשובה כדאיתא ברמב"ן בסה"מ מהעשין שמנה הרמב"ן מצוה ט"ו והובא בשאג"א סימן כ"ד שנצטוו להודות לשמו יתברך בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתתו תורתו אלינו עיין שם, והטעם נראה פשוט דהא לא מצינו מן התורה ברכה על קיום מצוה ולכן מפרש שהוא רק ענין הודאה על עצם נתינת התורה לנו לא על מה שמקיים עתה מצוה זו, ורק שקבעה תורה זמן המצוה קודם הלמוד, דעל קיום המצוה עתה הוא שייך רק מדרבנן כחיוב הברכות על כל המצות. ונמצא ששתי הברכות הם שני ענינים אחת להודאה על נתינת התורה והיא מדאורייתא ואחת על קיום המצוה כשאר מצות והיא מדרבנן רק שזמן קיומם שוין אבל הם ענינים מפורדים,

משנה ברורה סימן מז

(א) ברכת התורה - עיין בשאגת ארי' סי' כ"ד דמסיק שברכת התורה הוא מן התורה ולכן אם נסתפק לו אם בירך ברכת התורה חוזר ומברך ומ"מ כיון שהוא לו ספק לא יברך אלא ברכת אשר בחר בנו שהיא המעולה שבברכות כדאיתא בגמ' ועיין בשע"ת שהביא בשם קצת אחרונים דסוברין דמספק לא יחזור ויברך ובאמת קשה מאד לסמוך עליהם אחר דהרבה ראשונים [הלא המה הרמב"ן והחינוך והרשב"א בפ' ג' שאכלו] סוברים דבה"ת הוא מן התורה וידוע שעונש מי שאינו מברך על התורה גדול מאד. אך אם נזכר זה לאחר התפלה שכבר בירך ברכת אהבה רבה אפשר דיש להקל בזה אפילו אם לא למד תיקף לאחר התפלה [פמ"ג בפתיחה] ואם יכול לבקש מאחר שיוציאונו בבה"ת או שיכוין לכתחלה בברכת אהבה רבה לפטור וללמוד תיקף לאחר התפלה מה טוב. ובפרט לפי מה שמצאתי אח"כ בספר מאמר מרדכי שמביא בשם הלבוש וע"ת ג"כ דהוא מדרבנן בודאי צריך ליזהר לכתחלה לעשות כן. וברכת התורה בצבור לכו"ע דרבנן משום כבוד הצבור שהרי כבר בירך בשחרית [אחרונים]:

(ב) מאד - שלא ללמוד עד שיברך ויברך אותה בשמחה גדולה דמצינו שאחז"ל על מה אבדה הארץ ויאמר ה' על עזבם תורת וי' ואחז"ל שדבר זה נשאל לנביאים על מה אבדה הארץ שישראל היו עוסקים בתורה ומצינו שכל זמן שהיו עוסקים בתורה ויתר הקדוש ברוך הוא על עונותיהם ולכן לא ידעו על מה אבדה והקב"ה הבוחן לבבות ידע כי אף על פי שהיו עוסקין בתורה לא היו עוסקין לשם לימוד התורה אלא כמו שלומדין שאר חכמות ולכן לא ברכו בה"ת שלא היתה התורה חשובה בעיניהם ולכן לא הגינה. ולכן צריך ליזהר מאד וליתן הודאה על שבחר בנו ונתן לנו כלי חמדתו. גם אחז"ל שאינו זוכה ח"ו להיות לו בן ת"ח עבור זה שאינו נזהר בבה"ת:

ח רבינו יונה על חרי"ף מסכת ברכות דף ה עמוד ב

והא דרב המנונא מעולה שבברכות מפני שמזכיר שם שבח ישראל ושבח התורה ואף על פי שסמוכה לחברתה פותחת בברוך מפני שדרך הוא לאמרה בפני עצמה כשמברכין על התורה ומסקנא כדרב פפא דאמר נימרינהו לכלהו וכנגד אלו השלש ברכות תקינו לומר בבקר שלש ענינים מקרא דהיינו פרשת קרבנות ומשנה דהיינו איזהו מקומן ומדרש דהיינו רבי ישמעאל אומר וכו' וברכת אשר בחר בנו שהיא מעולה למקרא וברכת הערב למשנה וברכת על דברי תורה למדרש ולדעת רבי יעקב ז"ל שאומר דלא אמרינן כל ברכה הסמוכה לחברתה אינה פותחת בברוך אלא כשהברכה הראשונה היא ארוכה אבל כשהראשונה קצרה צריכה אחרת שתהי' פותחת בברוך א"כ קשה שהרי בכאן הראשונה קצרה והאחרת הסמוכה לה אינה פותחת בברוך ונצטרך לומר לפי דבריו שאינם אלא שתי ברכות והערב סוף הברכה הראשונה היא ור' יוחנן לא בא לומר שלא יאמר הברכה הראשונה אלא שיוסיף עוד בסופה ויאמר הערב וכו' ואשתכח דהווי להו שתי ברכות האחת כנגד תורה שבכתב והאחרת כנגד תורה שבעל פה שהמדרש והמשנה הכל בכלל [תורה] שבעל פה הוי וסגי ליה בברכה אחת:

פני יחושע מסכת ברכות דף יא עמוד ב

בגמרא רבי יוחנן מסיים בה הכי הערב נא כו' ורב המנונא אמר אשר בחר בנו כו'. וכתבו רבינו יונה והרשב"א ז"ל דמאן דגריס הערב בלא וי"ו הם בין הכל שלש ברכות. ולמאן דגריס והערב בוי"ו הם שתי ברכות כנגד תורה שבכתב ושבעל פה.

